

De Samengestelde Zin

Wat moet je kunnen:

Je kent het verschil tussen een enkelvoudige en een samengestelde zin.

Je kunt in een samengestelde zin hoofdzinnen (hz) en bijzinnen (bz) aanduiden.

Je kent de kenmerken van een hoofdzin en een bijzin.

Je weet dat in een samengestelde zin het deel van de hoofdzin zonder de bijzin ook rompzin wordt genoemd.

Je kent het onderscheid tussen nevenschikking en onderschikking.

Je kunt de juiste voegwoorden gebruiken.

Je weet dat je voor 'maar' en 'want' altijd een komma schrijft.

Je kunt in alle zinnen (ook bijzinnen) het o vinden om de pv correct te kunnen schrijven.

Je weet dat je in formele schrijfoopdrachten volledige zinnen schrijft.

Je weet dat een bijzin een deel van een hoofdzin is en geen volledige zin.

Bibliografie

De Schryver, J., & Haeseryn, W. Oefenboek Spraakkunst. Mechelen: Plantyn.

Geubels, P. (2013, November 6). *Ikea*. Opgeroepen op Oktober 27, 2017, van Youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=fNgV4xo1npE>

Ryckaert, H., & Gabriëls, B. (2010, Januari 25). *Kidicoke*. Opgeroepen op Oktober 27, 2017,

van Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=HFJgLOY3a24&t=40s>

Oefening 1. Enkelvoudig of samengesteld?

Onderstreep in de volgende zinnen het onderwerp.

Markeer in de volgende zinnen de persoonsvorm en schrijf achter de zin hoeveel persoonsvormen de zin heeft.

- a) Je **kan** beter goed nadenken als je een huwelijksaanzoek **doet**. 2 pv's
- b) Je **kijkt** voor je en je **ziet** net hetzelfde koppel. 2 pv's
- c) Ik **weet** niet wat het woord Ikea **betekent**. 2 pv's
- d) Je **zegt** dat is mijn lief, als je bij Ikea **binnenwandelt**. 2 pv's
- e) Schat, **hebben** wij een deurmat nodig? 2 pv's
- f) Dat **is** een mooie schoenenkast. 1 pv
- g) Dan **kan** ik nog langer met het eten wachten. 1 pv
- h) Wat **vind** je daarvan? 1 pv
- i) Ik **vind** dat jij soms gevoelloos **bent**. 2 pv's

Wat valt je op?

Sommige zinnen hebben 1 pv. Sommige zinnen hebben 2 pv's

Een zin die slechts één onderwerp en één persoonsvorm bevat is een **enkelvoudige** zin.

Een zin die meer dan één onderwerp en persoonsvorm bevat is een **samengestelde** zin.

Onderstreep in de volgende zinnen het onderwerp.

Markeer in de volgende zinnen de persoonsvorm.

- a) Je **praat** niet graag over je gevoelens, want dan **begin** je over een ander onderwerp.
- b) Je **praat** niet graag over je gevoelens omdat je dan over een ander onderwerp **begint**.

Wat kan je zeggen over het onderwerp en de persoonsvorm?

- a) **Onderwerp en pv staan 2x naast elkaar.**
- b) **Onderwerp en pv staan 1x naast elkaar en 1 keer niet naast elkaar.**

Schrijf deze zinnen over, maar vervang het voegwoord door een leesteken. De volgorde van de woorden mag niet veranderen.

- a) **Je praat niet graag over je gevoelens. Dan begin je over een ander onderwerp.**
- b) **Je praat niet graag over je gevoelens. *Je dan over een ander onderwerp begint.**

Wat valt je op?

Zin a kunnen we schrijven als 2 aparte zinnen zonder de woordvolgorde te veranderen.

Zin b kunnen we niet schrijven als 2 aparte zinnen zonder de woordvolgorde te veranderen.

Nevenschikking	Onderschikking
<i>Vb. Je vriend Thomas voetbalt niet mee, want hij kaart liever.</i>	<i>Vb. Thomas voetbalt niet mee, omdat hij liever kaart</i>
Samengestelde zin met een nevenschikkend voegwoord (en, of, maar, want, dus) of leesteken dat de twee hoofdzinnen (rompzinnen) verbindt.	Samengestelde zin met een onderschikkend voegwoord (omdat, nadat, aangezien, terwijl, toen...) dat een rompzin (hoofdzin) en bijzin verbindt.
In beide hoofdzinnen staat de pv bij het onderwerp, vooraan. Als je het voegwoord weglaat, krijg je weer twee correcte enkelvoudige zinnen. <i>Je vriend Thomas voetbalt niet mee. Hij kaart liever.</i>	De pv van de bijzin staat meer achteraan en niet noodzakelijk naast het onderwerp. Je kan het voegwoord niet weglaten zonder de woordvolgorde in de bijzin aan te passen. <i>Thomas voetbalt niet mee. *Hij liever kaart.</i>
Je krijg twee aparte ja-nee vragen. <i>Voetbalt je vriend Thomas niet mee? Kaart hij liever?</i>	Je krijgt één ja-nee vraag waarbij de pv van de hoofdzin vooraan komt. <i>Voetbalt Thomas niet mee omdat hij liever kaart?</i>
De nevenschikte zinnen zijn hoofdzinnen (rompzinnen) die naast elkaar staan.	De bijzin vervult een functie (ond, lv., mv., bwb...) in de hoofdzin Een bijzin kan soms door één woord vervangen worden (met dezelfde functie). <u>Daarom</u> voetbalt Thomas niet mee. (bwb)

Kenmerken hoofdzin

In een samengestelde zin tref je verschillende **pv's** aan.

Een hoofdzin is een volledige zin die op zichzelf staat.

Vb. Ik was blij toen hij eindelijk binnenkwam.

In elke hoofdzin heeft een pv een vaste plaats: **na het eerste zinsdeel**.

Onderwerp en pv **staan naast elkaar**

(Tip: je kunt in een hoofdzin nooit het woordje 'niet' tussen o en pv zetten.)

Een samengestelde zin kan uit **verschillende hoofdzinnen** bestaan.

Een hoofdzin kan ook **een of meer bijzinnen** bevatten.

De hoofdzin zonder de bijzin noem je rompzin Bv. Ik was blij toen hij eindelijk binnenkwam.

Kenmerken bijzin

Een bijzin is nooit een aparte zin, maar een zinsdeel (of zinsdeelstuk) van een hoofdzin.

In een bijzin staat het groepje werkwoorden (kan ook 1 pv zijn) samen achteraan. Je kunt er niets tussenvoegen.

Onderwerp en pv staan meestal **niet naast mekaar**, je kunt er altijd zinsdelen tussenvoegen.

Oefening 2

Bekijk volgende samengestelde zinnen. Ga na over het gaat om nevenschikking of onderschikking. Als het gaat om onderschikking duid je de bijzin aan.

a) Het leek alsof iemand op zolder aan het ijsberen was.

Het leek.

*Iemand op zolder aan het ijsberen was. → onderschikking

b) Zodra ze uit bed kwam, liepen de rillingen over haar rug.

*Ze uit bed kwam

De rillingen liepen over haar rug → onderschikking

c) Ze stapte in haar pantoffels, trok haar kamerjas aan en slofte naar de deur.

Ze stapte in haar pantoffels.

Ze trok haar kamerjas aan.

Ze sloft naar de deur. → nevenschikking

d) Haar ontgoocheling was groot toen ze op zolder geen licht zag.

Haar ontgoocheling was groot.

Ze op zolder geen licht zag. → onderschikking

e) Ze kreeg het opeens heel koud en tegelijk snoof ze een bijzonder vreemde geur op.

Ze kreeg het opeens heel koud.

Tegelijk snoof ze een bijzonder vreemde geur op. → nevenschikking

f) Toen ze de eerste houten balk passeerde, hoorde ze een krakend geluid voor haar.

*Ze de eerste houten balk passeerde.

Ze hoorde een krakend geluid voor haar. → onderschikking

g) Onmiddellijk keerde ze zich om en vluchtte ze weg.

Keerde ze zich om.

Vluchtte ze weg. → nevenschikking

Oefening 3

Bekijk de volgende zinnen. Duid aan of het gaat om een nevenschikking of een onderschikking van een samengestelde zin.

	Nevenschikking	Onderschikking
Je gebruikt wel veel woorden om te zeggen dat je een mens bent.		X
'Ik voel me niet goed ', dacht de heer Verkruyse terwijl hij met een zware klap ten gronde stortte.		X
Wij zijn een vonk uit het grote vuur dat miljarden jaren geleden werd aangestoken.		X
Iedereen komt zonder kloppen binnen, iedereen heeft vuile schoenen.	X	X
Alles is gevaarlijk. Als het leven niet levensgevaarlijk was, zou je van verveling sterven.		X
Ik kruip weleens weg achter muren en heggen, want er zijn dingen die je niet kunt zeggen.	X	X
Als niemand luistert naar niemand, vallen er doden in plaats van woorden.	X	
Je hoeft niet veel te doen, want zonder het te merken ben je heel vaak kampioen in iets gek.	X	X
Het is mijn redding geweest dat ik mijn verdriet aan de buitenkant draag, waar het niemand kan ontgaan.		X
De laatste tijd heb ik een droom, steeds dezelfde droom, en elke keer denk ik dat het echt is.	X	x

Oefening 4

Combineer de zinnen tot samengestelde zinnen. Maak een onderschikkende zin of een nevenschikkende zin zoals vermeld.

a) Kinderen doen graag de grote mensen na. Ze willen hun ouders voordoen.
(Onderschikking)

Kinderen doen graag de grote mensen na omdat ze hun ouders willen voordoen.

b) De marketingjongens spelen in op de interesses van kinderen. Die willen hun producten zoals kinderchampagne en make-up kopen. (Onderschikking)

De marketingjongens spelen in op de interesses van kinderen zodat die hun producten zoals kinderchampagne en make-up willen kopen.

c) De kinderen vinden KidiCoke fantastisch. Ouders zullen snuiven nooit toelaten.
(Nevenschikking)

De kinderen vinden KidiCoke fantastisch maar ouders zullen snuiven nooit toelaten.

d) Je giet de KidiCoke op het salontafeltje of een spiegeltje. Je maakt een lijntje.
(Nevenschikking) Dan stop je het rietje in je neus. (Nevenschikking)

Je giet de KidiCoke op het salontafeltje of een spiegeltje, je maakt een lijntje en dan stop je het rietje in je neus.

e) Je krijgt er een goed gevoel van. Dat is een beetje verslavend. (Onderschikking)

Je krijgt er een goed gevoel van waardoor dat een beetje verslavend is.

f) Je kunt het eens proberen. Je begint er beter vroeg aan. (Nevenschikking)

Je kunt het eens proberen, want je begint er beter vroeg aan.

Oefening 5

Duid in de onderstaande zinnen de voegwoorden aan. Onderstreep de nevenschikkende en markeer de onderschikkende voegwoorden. In één zin kunnen verschillende voegwoorden staan.

- a) Aruna reed voorbij op haar fiets en ze zwaaide.
- b) Toen Aruna voorbijreed, zwaaide zij naar ons.
- c) Heb je getelefoneerd naar je oma, of heb je gefaxtd?
- d) Ik heb eerst getelefoneerd, maar daarna heb ik ook gefaxtd.
- e) We zullen het Jacques zeggen, zodra we hem zien.
- f) Sinds ik gepensioneerd ben, lees ik geen boeken of kranten meer.
- g) Als je braaf bent, krijg je een iPod.
- h) Je gaat toch niet beweren dat je een flamingo gedood hebt?
- i) We blijven thuis, hoewel het niet regent.
- j) Corneel snoeit zowel struiken als bomen, maar het gras maaien doet hij niet
- k) We blijven thuis omdat het regent.
- l) Ze vroeg me of ik met haar meeding.
- m) Ik antwoordde haar dat ik niet met vreemde vrouwen meeding.
- n) Ze deed alsof ze verontwaardigd was.
- o) Vraag niet of ik jou bekoorlijk vind, want je bent het meisje van m'n vriend.

Voegwoorden

De belangrijkste nevenschikkende voegwoorden zijn: en, noch, of, ofwel, maar, doch, want, dus.

De belangrijkste onderschikkende voegwoorden kunnen we opdelen in verschillende categorieën:

- tijd: voor, voordat, tot, terwijl, sinds, zolang, als, toen, na...

vb. Sinds ze voor hem werkt, is ze heel gelukkig.

- oorzaak en rede: doordat, omdat, aangezien...

vb. Ze gleed uit omdat de stoep glad was.

- gevolg: zodat

vb. Jan heeft zo hard gewerkt dat hij nu lichtjes gestresseerd is.

- doel: om

vb. Hij bracht elke week een bos bloemen mee om haar een plezier te doen.

- toegeving: al, hoewel, of

vb. Hoewel ze rijk waren, waren ze niet gelukkig.

- voorwaarde: als, mits, tenzij

vb. Iedereen mag deelnemen, mits je je op tijd inschrijft.

- vergelijking: alsof, of, als, zoals, dan

vb. Hij deed alsof zijn neus bloedde.

- enkel als grammaticale waarde: dat, of, om

vb. Ik weet zeker dat hij voor Duits geslaagd is.

vb. Ze kon nooit iets doen of hij keurde het af.

vb. Het is verstandig om op alle rampscenario's voorbereid te zijn.

Oefening 6

Bekijk de lijst met voegwoorden en kijk goed welke betekenis ze hebben.
Maak dan de volgende oefeningen met voegwoorden.

a) Kies uit : *zodat, doordat, omdat, nadat, voordat*.

1. Ze schrok van zijn reactie, **doordat** hij zo agressief reageerde.
2. Ik zal je bellen, **zodat** je niet te laat komt.
3. Je moet nu boodschappen doen, **omdat** het brood op is.
4. We gingen weg, **voordat** we het huis hadden schoongemaakt.
5. Ik werd verkouden, **nadat** ik zonder jas in de kou had gestaan.

b) Kies uit : *ondanks, sinds, zodra, dus, hoewel*.

1. **Sinds** de terroristische aanslagen is de relatie met Turkije verslechterd.
2. Hij helpt jou, **zodra** hij klaar is met zijn werk.
3. Het is warm, **dus** we hoeven geen jas aan.
4. Ze bleef rustig, **hoewel** de enorme tegenslagen.
5. We kopen een computer, **ondanks** we ook een nieuw gasfornuis nodig hebben.

c) Kies uit: *hoewel, wanneer, mits, want, toen*.

1. Ze zong prachtig, **hoewel** ze voor het eerst moest optreden.
2. Hij doet alleen de deur op slot, **wanneer** hij alleen is.
3. Hij rijdt in de auto van zijn vader, **mits** hij geen rijbewijs heeft.
4. Ik zal het nooit begrijpen, **hoewel** je goede argumenten geeft.
5. Ik voel me verdrietig, **want** mijn vader is overleden.

d) Kies zelf het goede voegwoord en let daarbij ook op de betekenis die tussen haakjes staat:

1. Ik heb een hekel aan spuitjes, hoewel ze gezond zijn.	tegenstelling)
2. Er wordt een doel gescoord, waardoor ze gewonnen zijn.	(gevolg)
3. Ik ga niet met je mee, behalve als je me vervoert.	(voorwaarde)
4. We doen het kalm aan, want we willen je niet forceren.	(doel)
5. Ik zing, terwijl ik aan het opruimen ben.	(tegelijkertijd)
6. Het regent, dus we kunnen niet naar het park	(conclusie)
7. Jij gaat niet naar je werk, omdat dus bus niet opdaagde?	(rede)
8. Hij ging werken, toen hij ziek was.	(op dat moment)

Oefening 7

Onderstreep de bijzin en benoem de zinsdeelfunctie ervan.

De mogelijkheden zijn: onderwerpszin (o-zin) , lijdendvoorwerpszin (lv-zin), meewerkend voorwerpszin (mv-zin), betrekkelijke bijzin (betr. bz) , bijwoordelijke bepalingzin (bwb-zin)

a) Beloof me dat je nooit meer wegloopt!

LV

b) Wie zoet is, geef ik lekkers.

MV

c) Wie zoet is, krijgt lekkers.

Onderwerp

d) Brad Pitt wordt nooit weer wie hij toen was.

PN / NWD

e) In 1999 dachten Europeanen nog dat de invoering van de euro nadelig was omdat ze dan hun oude franken niet meer konden gebruiken.

LV-zin + BWB-zin

f) Wanneer hij het zal doen, is nog onduidelijk.

O-zin

g) Hij vertelde de politie dat het begon met de dreigmails die hij deze maand ontvangen had.

LV-zin + Betrekkelijke bijzin

h) Wat je vandaag op school geleerd hebt, kun je beter zo vlug mogelijk vergeten.

LV-zin

i) Wetenschappers vragen zich nog altijd af waarom de bananen krom zijn.

LV-zin

j) Wie niet houdt van abstract, raden we deze tentoonstelling af.

MV-zin

Oefening 8

Schrijf een ondergeschikte samengestelde zin waarbij de bijzin de vermelde functie heeft.

a) Onderwerp

Wie te snel rijdt, krijgt een boete van de politie.

b) Lijdend voorwerp

De man wist dat hij te snel reed.

c) Meewerkend voorwerp

Aan wie door het rood rijdt, geeft de politie een boete.

d) Betrekkelijke bijzin

Ik moest nog een uur wachten op de bus die vertraging had.

e) Bwb

Ik stond te wachten waar we hadden afgesproken.

Een bijzin heeft de functie van een zinsdeel: bv. de functie van onderwerp bij de pv van de rompzin (o-zin), voorwerp (lv-zin, mv-zin, vv-zin) of bijwoordelijke bepaling (bwb-zin).

Een volledig overzicht vind je in je vademecum.

Een bijzin als zinsdeelstuk betekent dat de bijzin extra uitleg geeft over een bepaald woord dat ervoor staat. Je spreekt dan van een bijvoeglijke bijzin (geeft meer uitleg over een woord) of betrekkelijke bijzin als de bijzin met een betrekkelijk voornaamwoord (die, dat...) of voornaamwoordelijk bijwoord (waarin...) begint.

Oefening 9

Herschrijf de zin. Vervang de cursief gedrukte bijvoeglijke bepalingen door een bijvoeglijke bijzin. Onderstreep de bijzin en zet het hele zinsdeel tussen haken.

Voorbeeld:

Daar komt het jongetje *zonder naam*.

Daar komt (het jongetje dat geen naam heeft)

a) Het tuintje *achter het huis* stond vol bamboe.

(Het tuintje dat achter het huis lag), stond vol bamboe.

b) Mijn spreekbeurt *over schoolborden* werd een groot succes.

(Mijn spreekbeurt die over schoolborden ging), werd een groot succes.

c) De plaats *van de misdaad* werd door de politie afgesloten.

(De plaats waar de misdaad bedreven was), werd door de politie afgesloten.

d) Op *winderige* dagen gingen de kinderen vliegeren.

Op (dagen waarop het waait), gingen de kinderen vliegeren.

e) Reigers houden van *visrijke* vijvers.

Reigers houden (van vijvers waar veel vis in zit).

f) Het wapen *van de misdaad* is nooit gevonden.

(Het wapen dat voor de misdaad is gebruikt), is nooit gevonden.

g) Mijn vriendin vertelde een *bloedstollend* verhaal.

Mijn vriendin vertelde (een verhaal dat je bloed doet stollen.)

h) We volgden het pad *langs de rivier*.

We volgden (het pad dat langs de rivier liep.)

i) Ik wil later een *afwisselende* job.

Ik wil later (een job die afwisseling biedt.)

Oefening 10

Waaruit bestaan de volgende samengestelde zinnen? Geef de structuur.

a) De hond van de buurman die gevaarlijk blafte, sprong naar mijn been, maar het was, gelukkig voor mij, niet ernstig.

Hz met bz + hz

b) De koeien worden door de boer gemerkt en die gebruiken daar nieuwe technologie voor, waardoor het merken nog sneller gaat.

Hz + hz met bz

c) Het konijn van mijn zus heet Stamper, die graag wortels eet en die in een hokje in de tuin zit.

Hz met bz + bz

d) Kai-Mook werd zo beroemd omdat het een van de weinig olifanten is dat in België werd geboren.

Hz met bz + bz